Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors)
MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue
Arhipelag XXI Press, 2018

LEXICAL LOAN WORD IN ROMANCE LANGUAGES

Maria-Laura Rus

Lecturer, PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: The vocabulary of a language is enriched by various means. In this article we discuss about the lexical loan in Romance languages and its typology: formal loan (phonetic, graphic and morphological adaptation) and semantic loan, underlining the power of linguistic interferences and also the need for these loans when there was a lack of semantic terminology inside one Romance language or another.

Keywords: Romance languages, loan word, vocabulary, adaptation

Bogăţia unei limbi, afirma cu câteva decenii în urmă reputatul lingvist Theodor Hristea, este dată, înainte de toate, de „bogăţia şi de varietatea vocabularului ei"[1]. Alături de schimbarea semantică, de formarea cuvintelor şi de frazeologisme, împrumutul lexical reprezintă un mijloc de transformare a vocabularului unei limbi, având drept consecinţă imediată sporirea inventarului lexical. Prin acest fenomen, o limbă introduce în uz un lexem nou, fie creând o formă[2] nouă, fie un sens nou[3].

În general, după cum bine se ştie, împrumutul este precedat şi motivat de un model cultural de natură extralingvistică; de pildă împrumutul masiv al anglicismelor nu are raţiuni intralingvistice, ci este datorat dezvoltării neîntrerupte a ştiinţei, a tehnicii, prefacerilor de ordin cultural, social, economic sau contactului dintre popoare. Aşadar, orice contact cultural se manifestă prin urme de împrumuturi, ceea ce face ca împrumutul să reprezinte atât efectul, cât şi dovada evidentă a unei capacităţi de influenţă socioculturală.

În comparaţie cu împrumuturile de natură gramaticală sau fonetică, împrumuturile lexicale au o frecvenţă mult mai ridicată în cadrul limbilor romanice, motiv pentru care ne-am oprit asupra acestora din urmă. În plus, motivaţia externă a acestor împrumuturi este mai transparentă şi precisă decât a modificărilor semantice şi derivative.

A. Limbile de contact

Din diverse motive de ordin istoric, numeroase limbi au intrat în contact cu limbile romanice. Cele mai frecvente împrumuturi în spaţiul Romaniei provin din latina scrisă (pentru limbile romanice din spaţiul romanic occidental) întrucât latina a fost limba culturii, a bisericii, a administraţiei şi dreptului, a ştiinţelor etc. Ea a fost limba de contact a tuturor limbilor romanice,

[1]Theodor Hristea (coord.), *Sinteze de limba română*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981, p. 31.
[2]Avem în vedere aici împrumutul formal.
[3]Crearea unui sens nou e vizibilă în cazul calcului lingvistic.

BDD-V4603 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

cu excepţia românei, pe parcursul întregului Ev Mediu şi în perioada modernă. A existat apoi o perioadă de bilingvism „materializat în coexistenţa latinei scrise, tot mai constrânsă la imobilism, cu limbile vernaculare, dinamice, permeabile şi în plină evoluţie”[4]. Latina a integrat în această perioadă, cel puţin parţial, anumite lexeme ale limbilor de substrat, care au supravieţuit în limbile romanice. În acest sens, avem câteva exemple în toponimie. De pildă celt-iberica apare în toponimia Peninsulei Iberice (*lli* – „oraş” se regăseşte în nume de locuri precum sp. *llerda* > *Lérida*); în Italia Centrală, etrusca dăinuie în câteva nume de familie.

Latina, la rândul ei, şi apoi limbile romanice au preluat termeni din greacă, din arabă sau din limbile germanice. În sec. al XIX-lea – al XX-lea termenii greco-latini au primit o importanţă particulară în cadrul terminologiei ştiinţifice: *fonologie, morfologie,monogeneză* ş.a. limbile germanice s-au manifestat ca limbi de suprastrat, stând alături de latină, dar fără a o elimina. Ele au intrat în contact cu latina târzie şi cu limbile romanice, în special cu franceza din nord-est şi italiana din nord. În general influenţa germanică se observă în sfera vieţii militare: fr. *guerre, baron, sénéchal,* it. *guerra, sperviere* (erete). Araba şi-a manifestat influenţa în Peninsula Iberică între sec. al VIII-lea – al XIII-lea, iar mai târziu ca limbă de contact datorită colonizărilor şi a migraţiilor contemporane. În epoca medievală au pătruns multe împrumuturi din această limbă prin spaniolă şi într-o măsură mai mică prin italiană. Avem astfel termeni din viaţa urbană şi rurală, din gastronomie (mirodenii) şi ştiinţe medievale: sp. *azafrán* (şofran)/ it. *zafferano,* sp. *cenit* (zenit) ş.a.

Perioada de bilingvism s-a finalizat prin repoziţionarea latinei din concurent redutabil în sursă de îmbogăţire a lexicului limbilor romanice. Sunt împrumutaţi, astfel, termeni necesari pentru a denumi diverse realităţi care nu aveau înveliş sonor pe teren romanic.

În cazul limbii române, aşa cum se ştie, limbile slave meridionale sunt cele care şi-au manifestat influenţa începând cu sec. al IX-lea după unii lingvişti sau chiar mai devreme după alţii (sec. al VII-lea – al VIII-lea). Desigur, impactul lor se referă mai ales la vocabular; reprezentativi sunt, de exemplu, termenii care se referă la cultul şi organizarea bisericească: *jertfă, maslu, post, pomană, vecernie, schit, strană, stareţ* ş.a.

„Începuturile influenţei engleze asupra limbilor romanice se concretizează în contactele ca urmare a cuceririi Angliei de către normanzi,cu o prezenţă constantă (…) a francezei ca limbă de cultură în spaţiul britanic”[5]. Franceza a influenţat puternic engleza în această perioadă, pentru ca ulterior, mulţi termeni să revină în franceză într-o formă anglicizată[6]. Începând cu sec. al XVIII-lea engleza şi-a exercitat influenţa asupra tuturor limbilor romanice. În limba română influenţa directă se manifestă în sec. al XX-lea, dar mulţi termeni englezeşti au pătruns mai devreme în limbă prin filieră franceză. Ei sunt din domeniul ştiinţific, tehnic, politic, financiar, sportiv, social etc. Dăm câteva exemple din multitudinea de lexeme de această origine: din engl. *sandwich* avem în rom. *sandvici (sendviş),* it., sp. fr. *sandwich*; din engl. *wagon* avem în rom. *vagon,* it. *vagone* , fr. *wagon*, sp. *vagón*, ptg. *vagão* ş.a.

În sfârşit, împrumuturile interromanice s-au manifestat încă de la începutul existenţei limbilor romanice.

[4]Sanda Reinheimer-Rîpeanu, *Lingvistica romanică: lexic – morfologie – fonetică*, Editura Bic ALL, Bucureşti, 2001, p. 40.

[5]Sanda Reinheimer-Rîpeanu, *op. cit.*, p. 54.
[6]În franceză împrumutul e cunoscut sub termenul „aller-retour”.

BDD-V4603 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

Franceza a avut o „acţiune punctuală" (Martin-Dietrich Glessgen) asupra limbilor romanice încă din Evul Mediu (a se vedea galicismele din limbajul curţii şi din cel liric italian). Apogeul influenţei franceze este în sec. al XVIII-lea – al XIX-lea. Pentru limba română ea se „materializează într-un bagaj lexical de amploare care a contribuit la dezvoltarea vocabularului limbii române cultivate moderne, formând un strat de termeni care poate fi asemănat cu rolul superstratului cultural latin în limbile romanice din Occident"[7] (sfârşitul sec. al XIX-lea). Există în limbile romanice termeni de provenienţă franceză în domenii precum: vestimentaţie, mobilier, artă culinară ş.a.: fr. *parquet* > rom. *parchet,* sp. *parqué*; fr. *coquet* > rom. *cochet,* it. *coquette,* sp. *coqueto* etc.

Italiana a influenţat în special franceza şi limbile iberice, între sec. al XIV-lea – XVI-lea, iar română nu mai repede de sec. al XVIII-lea, împrumuturile concentrându-se în domeniul artelor, al arhitecturii, al terminologiei muzicale, militare şi bancare: it. *maccheroni* > rom. *macaroane,* fr. *macaroni*, sp. *macarrones*, ptg. *macarrão*; it. *medaglia* > rom. *medalie*, fr. *médaille*, sp. *medalla*, ptg. *medalha* etc.

Spaniola şi portugheza influenţează celelalte limbi romanice pentru a denumi realităţi specifice Peninsulei Iberice din domenii variate. În română termenii de origine spaniolă au pătruns prin intermediul francezei. De exemplu: sp. *chocolate* > rom. *ciocolată*, fr. *chocolat*, it. *cioccolata*, ptg. *chocolate*; ptg. *marmelada* >rom. *marmeladă*, fr. *marmelade*, it. *marmelata*, sp. *marmelada* etc.

Occitana a intrat în contact cu catalana în Evul Mediu. De asemenea începând cu sec. al XVI-lea, prin intermediul francezei regionale din sudul Franţei şi al limbajelor specializate, contactul dintre acestea a adus un număr însemnat de termeni în lexicul francezei; sunt de această origine: *abeille, cigale, tortue* (nume de vieţuitoare), *cabernet, cognac* etc.

În fine, catalana a influenţat mai ales spaniola: *paella, entremeses, seo* etc.

B. Tipologia împrumuturilor lexicale

B1. Împrumuturile formale sunt acele împrumuturi care se referă la integrarea formală a unui cuvânt care provine din altă limbă şi sunt cel mai uşor de identificat. Aceste împrumuturi pot avea diferite grade de integrare în limba în care ajung, în funcţie de adaptarea sau nu la normele lingvistice ale limbii-ţintă. Astfel, vorbim despre adaptare fonetică, grafică, morfologică, despre derivare şi compunere, despre schimbare semantică sau formarea de frazeologisme. Exemplele pe care le vom aduce sunt împrumuturi din engleză, împrumuturi recente, dar foarte puternice actualmente şi cu o frecvenţă ridicată.

Adaptarea fonetică – Împrumuturile sunt integrate mai mult sau mai puţin în sistemul de pronunţie al limbii-ţintă sau se pot întâlni ambele variante. De exemplu engl. *mouse* este pronunţat identic în limba română. În franceză avem pentru engl. *jungle* [dʒɐŋgl], o variantă adaptată fonetic limbii-ţintă: [ʒœgl], în schimb pentru engl. *pipeline* există două variante de pronunţie: una identică limbii engleze – [pajplajn], iar cealaltă specifică francezei – [pi'plin]. La fel în italiană: *giumbo* [dʒumbo] vs. [dʒambo].

Adaptarea grafică – În general sunt frecvente variaţiile grafice. De exemplu *sandwich* a fost adaptat parţial din punct de vedere grafic la limba română, azi având două variante: *sandvici/sendviş*; în it. *bleffare vs. bluffare* (din engl. *bluff*); în fr. *cornère vs. corner.*

[7]Sanda Reinheimer-Rîpeanu, *op. cit.*, p. 58.

BDD-V4603 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

Adaptarea morfologică flexionară – Pentru verbe, adaptarea flexionară e inevitabilă: rom. *a dribla vs.* engl. *to dribble*; it. *sprintare vs.* engl. *to sprint*; ptg. *lanchar vs.* engl. *to launch*. La substantive şi adjective, care în limbile romanice au categoria gramaticală a genului, situaţia e la fel diferită, marcarea genului fiind obligatorie: fr. *la fille* (după modelul *la vedette*), it. *la holding* (după modelul *la societá*), rom. *mouse-ul* (după modelul masculinelor). Marcarea numărului poate rămâne diferită în unele limbi romanice: fr. *les boxes vs. les box.*

Adaptarea morfologică derivativă – Afixele derivative pot fi similare celor din limba-sursă sau apropiate de cele din limba-ţintă: fr. *agnostique*<engl. *agnostic*; fr. *indésirable,* rom. *indezirabil*< engl. *undesirable*(prefixul e o adaptare din engleză, în timp ce sufixul franţuzesc e identic celui englezesc).

Derivarea – Formarea de derivate noi pe baza unui împrumut nu are prea mare frecvenţă într-o primă perioadă de timp şi indică o integrare ulterioară: sp. *film –> filmista*; it. *bar –>barista*; rom. *baschetbalist*

Schimbarea semantică – În limbile-ţintă (limbile romanice), un termen polisemantic englezesc poate fi împrumutat doar cu unul dintre sensurile sale. De pildă *comfortable* e împrumutat în română (*confortabil*) doar cu referire la obiecte, nu şi la persoane (un fotoliu poate fi confortabil, dar cineva nu se poate simţi confortabil).

B2. Împrumuturi semantice (calcuri)

O formă a limbii-ţintă, în cazul de faţă o limbă romanică, primeşte un sens nou, după modelul limbii-sursă. În schimb nu există o inovaţie formală în limba romanică. Astfel, există împrumutul de sens şi împrumutul de structură.

Împrumutul de sens atribuie un sens nou unei forme lexicale care are în comun un alt sens cu forma din limba-sursă. Polisemia este transferată, astfel, în limba-ţintă: sp. *cumbre* (adunare politică la vârf) după engl. *summit*; fr. *arrière* (jucător din defensivă) după engl. *back*. În cadrul acestui mecanism intervine adesea apropierea formală dintre cuvintele din engleză şi cei din limba romanică: rom. *a realiza*, fr. *réaliser* (a-şi da seama) după engl. *to realize*; rom. *ataşament* (anexă) după engl. *attachment*; fr. *approche* (modalitate de a aborda un subiect) după engl. *approach* etc.

Împrumutul de structură reproduce cuvânt cu cuvânt un compus sau un frazeologism din limba de origine: rom. rom. *Casa Albă* după engl. *White House*; rom. *ţara nimănui* după *no man's land*; fr. *grate-ciel* după *sky-scraper*; it. *ragazza-squilo* după *call-girl* etc.

Concluzii

Interferenţele lingvistice pot avea efecte puternice, majore asupra reţelei semantice atunci când un câmp noţional este restructurat (a se vedea exemplele din sport). De asemenea, ele pot determina modificări în cadrul mecanismelor preferenţiale de formare a cuvintelor (cum e cazul sufixelor romanice care corespund engl. *–ize, -ization, -ist*). Aceste interferenţe pot chiar conduce în unele situaţii spre împrumuturi de tip sintactic (ex: sp. *No le había visto por un año vs. No le había visto desde hacía un año* după tiparul engl. *I hadn't seen him for one year*).

Unele împrumuturi suplinesc în limbile romanice anumite lacune semantice, motiv pentru care termenii respectivi au fost numiţi „necesari" (anglicisme necesare), în timp ce altele reprezintă simple redundanţe, fiind numite în consecinţă „de lux" (anglicisme de lux). Cu toate acestea, din punct de vedere stilistic, orice împrumut are un rol pentru vorbitorii limbii-ţintă, corespunzând în general unei necesităţi expresive.

BIBLIOGRAPHY

BDD-V4603 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

Glessgen, Martin-Dietrich, *Lingvistică romanică: domenii şi metode în lingvistica franceză şi romanică*, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, 2014
Hristea, Theodor (coord.), *Sinteze de limba română*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981
Reinheimer-Rîpeanu, Sanda, *Lingvistica romanică: lexic – morfologie – fonetică*, Editura Bic ALL, Bucureşti, 2001
Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică. Creativitate*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2000

BDD-V4603 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)